

KVINNA SLÅR KVINNA
MAN SLÅR MAN
HOMOSEXUELL PARTNERMISSHANDEL

VARFÖR EN SKRIFT OM VÅLD GÄLLANDE HOMOSEXUELL PARTNERMISSHANDEL?

Efter förslag i Kvinnofridspropositionen 1998 skärpte Sveriges Riksdag lagstiftningen vad gäller våld mot kvinnor. Bl.a. infördes brottsrubriceringen grov kvinnofrids-kränkning. Socialtjänstlagen kompletterades med nya bestämmelser och jämställdhetslagen förtydligades.

Riksdagen antog då, 1998, den lag som kriminaliserar köp av sexuella tjänster. Denna lag är fortfarande unik i världen. Regeringens förslag till åtgärder hade tre centrala utgångspunkter

- Lagstiftningen skall förbättras
- Förebyggande åtgärder ska vidtas
- Utsatta kvinnor ska få ett bättre bemötande

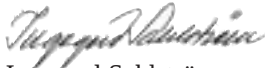
Sommaren 2000 inrättade regeringen Nationellt Råd för Kvinnofrid. Detta råd har bland annat i uppdrag att fördjupa kunskaperna om våld i nära relationer. Regeringen valde ut några särskilda prioriterade arbetsområden - varav ett var våld i homosexuella förhållanden.

Rådet har under sitt arbete kunnat konstatera att kunskaperna när det gäller våld i nära relationer fortfarande är bristfälliga hos många som möter människor som söker stöd och hjälp. Då det gäller homosexuell partnermisshandel är okunskapen mycket stor. Synliggörandet av att våld förekommer i homosexuella förhållanden måste påskyndas och bemötandet då det gäller den våldsutsatta/e måste förbättras.

Lars Gårdfeldt – medlem i Nationellt Råd för Kvinnofrid – har sammanställt denna skrift. Det är vår förhoppning att vi med skriften skall kunna initiera till ett fortsatt arbete så att de homosexuellas problematik icke förtigs. Här finns ett stort behov av upplysning och utbildning. Frid för alla – i alla parrelationer – måste eftersträvas.

Stockholm i maj 2003.

Margareta Winberg
Ordförande
Nationellt Råd för Kvinnofrid

Ingegerd Sahlström
Projektledare
Nationellt Råd för Kvinnofrid

INNEHÅLL:

Inledning	5
Kvinnor kan	6
Våldets olika uttryck	9
Materiellt våld	9
Det psykiska våldet	9
Fysiskt våld	10
Sexualiserat våld	11
Under misshandlarens kontroll	14
Normaliseringsprocessen	14
Isoleringen	15
Skuld- och skamkänslor	15
Förnekelse, hopp om förändring, stunder av värme och kärlek	15
Rädsla	17
Att bli misshandlad och vara homosexuell	17
Garderoben	18
Boxningsringsmyten	18
Professionell hjälp	19
Bristen på identifikation, tystnaden bland homosexuella	21
Avslutning.	23
Viktiga adresser	25

INLEDNING

Länge betraktades mäns våld mot kvinnor som en privatsak. Det som skedde innanför hemmets fyra väggar ansågs vara parets enskilda problem.

Kvinnor som misshandlades av sina män fann mycket litet, om ens något samhälleligt stöd. Nu är situationen en annan. Kunskapen om mäns våld mot kvinnor har ökat. Lagstiftningen har skärpts och allt fler utsatta kvinnor får idag hjälp och stöd bland annat genom olika kvinnojourer runt om i landet. Situationen har således förändrats till det bättre, även om mycket återstår att önska innan kommunerna kan sägas ha axlat sitt ansvar.

Vi vet idag att mäns våld mot kvinnor är ett av våra största folkhälsoproblem. Antalet anmälda fall av kvinnomisshandel uppgår till cirka 20.000 per år. Mörkertalet antas vara mångdubbelt större. Denna statistik talar sitt tydliga språk: hemmet är för många kvinnor en farlig plats att vistas på. Hemmet är en plats för våld, sexuella övergrepp och psykisk tortyr. Förvisso gäller detta inte alla svenska hem, inte ens majoriteten av hemmen i Sverige. De flesta männen slår inte sina fruar/flickvänner. Men andelen miss-handlande män är ändå alarmerande stor, och andelen drabbade kvinnor likaså. För att komma till rätta med mäns våld mot kvinnor krävs kraftfulla motåtgärder från samhällets sida. Och öppenhet. Ytterst är det en fråga om demokrati: att varje svensk medborgare ska garanteras rätten att leva fri från våld, kunna vara trygg i sitt hem och kunna leva sitt liv utan rädsla för att bli dödad av sin partner.

Ett folkhälsoproblem som det än så länge talas tyst om, är partnermisshandeln i homosexuella förhållanden. Likt så många heterosexuella kvinnor, lever idag många bi- och homosexuella kvinnor och

män ytterst otrygga liv i sina hem. De är utsatta för misshandel, sexuella övergrepp och psykisk tortyr från sina partners. Tillgänglig europeisk och amerikansk statistik visar att mellan 25 och 45% av alla lesbiska varit utsatta för någon form av våld i en tidigare lesbisk relation.¹⁾ Forskningen på homosexuella mäns utsatthet för partnermisshandel är mer bristfällig, men även här visar studier på en hög utsatthet. Pam Elliott, ordförande för *Alternatives: The Gay and Lesbian Anti-Violence Project* i Minneapolis, konstaterar: "även om intresset varit litet och forskningsresurserna för att studera homosexuell partnermisshandel varit begränsade, i synnerhet vad gäller homosexuella mäns våld, indikerar de få studier som finns att miss-handeln är lika vanlig i homosexuella förhållanden som i heterosexuella".²⁾

Första steget för att komma tillrätta med partnermisshandeln i homosexuella förhållanden är öppenhet. Denna skrift vill bidra till öppenheten. Miss-handlade bögar och lesbiska träder fram och berättar sin historia (samtliga med fingerade namn). De självupplevda berättelserna varvas med analys och med referenser till litteratur gällande våld i nära relationer.

¹ Ohms, Constance *Specific aspects of domestic violence in same-sex partnerships, 2002*, www.lesben-gegen-gewalt.de/E/reaserarch_d_ohms01.html. *Annual report on Domestic Violence New York Anti-Violence Project 2001* www.lesbians-against-violence.com/material/NCAP_bericht_2001.pdf.

² Renzetti, Claire M & Harvey Miley, Charles (red) *Violence in Gay and Lesbian Domestic Partnerships*, New York 1996, s 3.

"KVINNOR KAN"

Liselotte är 40 år och glad över att ännu vara vid liv. Hon kallas sig för "överlevare". Under en period av fyra år präglades hennes tillvaro av misshandel, hot, tvång och ett brutet självförtroende. Liselotte säger att hon vet att "kvinnor kan". Den som slog, tvingade och psykiskt bröt ned henne var hennes käresta; Pia. Här är Liselottes berättelse:

Nu i efterhand kan jag säga att jag borde sett varningsflaggorna med en gång, bara efter ett par dagar. Men jag var ju så kär då i början, och Pia var ju så charmig. Jag följde med henne hem efter den där sommarfesten och sedan stannade jag hos henne två veckor i sträck. Vi hade ju samma storlek, så jag kunde låna hennes kläder när jag skulle till jobbet. Men efter 14 dagar tyckte jag det var dags att åka hem ett par dagar, betala räkningar och tvätta. Det var då Pia blev så oförklarligt arg. Hon skrek till mig: "du ska faan i mig inte åka till den där lägenheten. Vem är det du ska träffa nu? Är det någon som du inte har berättat om?". Jag blev alldeles stum, jag bara tittade på henne. Då reste hon sig upp och höll fast mig i håret. Hon drog mitt huvud bakåt och väste någonting om att: "nej, förresten, åk du till din lägenhet och tvätta. Så ful som du är behöver jag nog inte vara orolig att du ska träffa någon annan". Jag grät jättelänge den natten, då Pia hade somnat. Men sedan vande jag mig. Det var mycket sådana repliker; att jag var ful, att jag släpade benen efter mig och inte kunde gå "som folk", att jag hade feta fingrar, att jag var äcklig, att mina bröst var äckliga. Jag brydde mig inte så mycket i början, jag tänkte att Pia inte menade vad hon sade. Men senare började jag skämmas över mig själv. När jag tittade på mina fingrar och mina bröst, så tyckte jag att de var feta och äckliga. Pia fick liksom rätt i sin uppfattning om mig.

Första gången Pia slog? Ja, hon drog mig ju i håret och så. Och hon knuffade mig nerför källartrappan. Det var då jag bröt handleden. Men första gången hon slog på riktigt, var det faktiskt inte mig hon slog, utan bilen. Jag hade precis tagit körkort och var faktiskt ganska stolt. Och så hade jag ju lite pengar, så jag kunde köpa mig en bil. Jag tror det var en lördag, då vi hämtade bilen. Eftersom allting var så nytt för mig; nytt med körkort och nytt att ha en egen bil, så var jag ganska tyst. Det är mycket att hålla reda på i storstadstrafiken och jag behövde koncentrera mig. När vi kommit ut på motorleden hörde jag hur Pia satt och muttrade liksom: "jävlars, jävlars, jävlars". Jag blev jättenervös av hennes muttrande och sedan skrek hon: "det är väl jävlars, jävlars så tyst du är! Är jag inte värd att prata med eller?". Och innan jag hinner svara, kommenderar Pia: "stanna bilen för i helvete". Jag körde in vid en rastplats. Uppe på leden dundrade bilarna förbi, men på rastplatsen var vi ensamma. Pia öppnade sin dörr och sprang ut ur bilen. Hon fick tag på ett par stora stenar. Och så började hon slå. Först krossade hon sidospegeln, sedan bröt hon av sidospeglar, vindrutetorkare och bensinlock. Till sist ställde hon sig och bankade med ett stenblock på biltaket. Jag såg att hon grät, sedan föll hon ihop och grät ännu mer. Hon talade om att hon var värdelös, att jag struntade i henne, att jag bara brydde mig om mitt körkort, att jag var "omöjlig att leva med". Jag försökte trösta, jag smekte henne, höll om henne, och på kvällen fick jag lova att aldrig använda varken bil eller körkort om inte hon var med.

Första knytnävslaget mot mig personligen kom samma kväll då vi blivit sambo. Jag hade suttit inlåst i Pias villa hela dagen. Hon hade skött flytten från min lägenhet tillsammans med en flyttfirma. Alla mina fotoalbum, brev och dagböcker "försvann" i och med den flytten. På kvällen, då Pia låste upp källardörren och släppte upp mig i villan, tyckte hon att jag inte varit tacksam nog. Hon som hade "slitit så" för mig, medan jag fått "vara hemma och

vila". Först kom ett karateslag i nacken. Sedan en knytnäve mitt i ansiktet. Blodet forsade ur näsa och mun på mig, det blev en röd pöl på golvet och Pia såg så äcklad ut. Hon drog mig baklänges i håret, sedan skrek hon "det är väl jävlars vad du sölar ner. Torka genast upp det där, annars blir här ett helvete må du tro".

Och ett helvete blev det, många gånger, under de där åren. Givetvis hade vi det mycket fint tillsammans också, emellanåt. Pia kan ju, som sagt var, vara väldigt charmig. Och jag ville så gärna tro att det skulle bli bättre. Och Pia lovade ständigt att det skulle bli bättre. Först hette det "om vi bara skaffar hund" – då skulle allt bli bra. Pia skulle behärska sig och inte ta till nävarna mot mig. Sedan blev lösningen att skaffa sommarstuga; "om vi bara har något ensligt ställe att vara för oss själva på – då skall allt bli bra". Och när vi så hade både hund och sommarstuga och miss-handeln ändå fortsatte, då menade Pia att "om vi bara gifte oss" så skulle problemen upphöra. Det var givetvis tomma löften. Och jag borde förstås inte ha gått med på det. Men vi registrerade vårt partnerskap och första veckan efter bröllopet trodde jag verkligen att vi börjat om på nytt. Jag trodde att Pia skulle bli annorlunda, eller: jag försökte intala mig att Pia skulle bli annorlunda. Precis en vecka efter bröllopet fick jag märka att jag hoppats förgäves. Vi hade varit och handlat på Konsum. Jag hade en drickback i ena handen och två matkassar i den andra. Pia låste dörren bakom oss och fällde sedan krokben på mig. Jag föll handlöst framåt. Pia ställde sig och hoppade på mina ben, och hon sparkade mig mellan benen. Jag försökte hålla för, men det var inte så lätt. Och så skrek hon till mig: "jävlars, så du fjäskade för den där blonderade kassörskan. Var det därför du ville att vi skulle handla?" Pia fortsatte att sparka mig, mellan benen och mot huvudet. Jag svimmade. När jag vaknade upp, var jag alldeles kladdig av blod i huvudet och håret. Jag tror det var lera från Pias stövlar också. Pia tog tag i hallmattan jag låg på, och drog in såväl mattan som mig i vardagsrummet.

Hon fortsatte att skrika någonting om kassörskan och så sparkade hon mig i huvudet och underlivet igen. Nästa gång jag vaknade låg jag i min säng. Pia måste ha flyttat över mig dit, medan jag var medvetslös. Ögonen var så uppsvullna på mig att jag knappt kunde se någonting. Läpparna var mosade och fast näsan var blodig kunde jag känna lukten av mina egna spyor. Jag måste ha kräpts på grund av hjärnskakningen. Pia stod lutad över mig. Jag såg hur äcklad hon var. Hon sade till mig "du ser för jävlig ut Fiselotte, man kan knappt se att det är du. Jag skulle kunna slå ihjäl dig, så ful som du är".

Men nu slog inte Pia ihjäl mig. Men hon skulle kanske ha gjort det om jag inte lyckats smita därifrån, några månader senare. Jag är glad nu att jag klarade mig, trots Pias kontroll, och trots att det var så svårt att få hjälp. Jag skulle önska att sjukvården blev lite bättre, så att andra lesbiska får snabbare hjälp än vad jag fick. Du vet, den där gången då jag legat tre dagar i mina egna spyor, då Pia bestämde att vi skulle uppsöka sjukhus, eftersom förlamningen i armarna inte ville släppa. Jag lyckades ringa min brorsa i Värmland den gången och berätta hur Pia sparkat mig i huvudet tills jag svimmade. Pia var ute med hunden och jag ringde brorsan. Och brorsan ringde i sin tur till sjukhuset. Han berättade att det skulle komma in en svårt misshandlad tjej, men att hon skulle ha sin fru med sig, och att personalen måste hjälpa henne.

När vi väl kom till sjukhuset, Pia och jag, lämnades jag inte ensam med vårdpersonalen en sekund. Pia var med hela tiden. Hon smekte mig på kinden, hon presenterade sig som en "kär barndomsväninna", hon bredde på med all sin charm. Och doktorn lyssnade till hennes historia om en "olycka, cykelkedjan hoppade". Doktorn pratade mer med Pia än med mig. Att min brorsa hade ringt och förvarnat dem hjälpte inte. Jag glömmer aldrig de sista orden doktorn sade till oss. Orden var riktade till Pia: "ta nu väl hand om din väninna".

» ...efter ett tag så lärde jag mig. Jag lärde mig, konstigt nog, hur man kunde få stånd utan att vara kåt — ja, fast man är livrädd och alldeles slut efter en hel natt på avdelningen. Det var nåt mekaniskt över det. Jag visste ju att han skulle slå sönder mig annars.«

VÅLDETS OLIKA UTTRYCK

Liselottes berättelse om livet tillsammans med Pia rymmer ett brett spektrum av våld. Här finns materiellt våld, psykiskt våld, fysiskt och sexuellt våld. I relationer präglade av partnermisshandel är det ytterst vanligt att våldet på detta sätt tar sig olika uttryck. Drivkraften bakom de olika våldsuttrycken är en och densamma: att upprätthålla makt och kontroll. Den misshandlande partnern nyttjar materiellt, psykiskt, fysiskt och sexuellt våld i syftet att dominera. Den som utsätts för våldet tvingas till underkastelse.³⁾ Nedan följer en mer utförlig redogörelse för de olika formerna av våld. Exempel ges ur Liselottes berättelse ovan, men även ur andra bögars och lesbiskas erfarenheter av att ha varit utsatta för partnermisshandel.

MATERIELLT VÅLD

Ett exempel på materiellt våld finner vi i Pias vandalisering av Liselottes bil. Utbrottet upplevs som mycket hotfullt av Liselotte och får till följd att hon lovar att aldrig använda bil eller körkort på egen hand. Sålunda begränsas Liselottes rörelsefrihet och Pia förstärker sin kontroll över flickvännen. Ett annat exempel på materiellt våld är de dagböcker, brev och fotoalbum som "försvann" i och med att Pia flyttade över Liselottes bohag till det gemensamma hemmet. Fotoalbum och sparade brev har ett högt affektionsvärde för de flesta människor, så också för Liselotte, som dock inte vågade fråga mer än en gång efter de "försvunna" lådorna. När det materiella våldet inte syftar till att begränsa partners rörelsefrihet, eller ta

ifrån henne/honom ett affektionsvärde som väcker svartsjuka, tjänar det till att inskräpa kravet på underkastelse. Genom att slå sönder inredning/möbler/ting signalerar den misshandlande partnern att hon/han kräver att bli åtlydd. Sålunda fungerar det materiella våldet som en skrämseleknik: liksom hon/han slår sönder tingen, kan hon/han slå sönder mig. På så sätt upprätthålls den maktobalans som utgör grunden för alla de parrelationer i vilka det förekommer våld.⁴⁾

DET PSYKISKA VÅLDET

Det psykiska våldet rör sig om hot, isolering, förlöjligande, nedvärdering inför andra människor, påförande av skam och skuld, berövande av sömn, med mera. Teknikerna är alltså flertaliga. I Liselottes berättelse återfinns talrika exempel på detta psykiska våld. Liselotte hotas; om hon inte torkar upp blodpölen från golvet (uppkommen genom Pias misshandel) ska Liselotte få se på helvete, det vill säga: misshandeln kommer att bli ännu värre. När Liselottes ansikte vanställts efter ännu en misshandel, menar Pia att Liselotte blivit så ful och oigenkännlig att hon lika gärna skulle kunna döda henne. Liselotte utsätts även för isolering; hon blir inlåst i källaren när Pia inte vill att hon skall vara med vid flytten och hon avtvingas ett löfte att inte köra bil på egen hand. Isoleringen är del i en strategi (medveten eller omedveten) från för-

³⁾ Island, David & Letellier, Patrick *Men who beat the men who love them – Battered Gay Men and Domestic Violence*, New York, 1991, s 26f. *Loves me loves me not – You don't need to live in fear of domestic violence*, www.lesben-gegen-gewalt.de/material/loves_me_not.pdf.

⁴⁾ Island, David & Letellier, Patrick *Men who beat the men who love them – Battered Gay Men and Domestic Violence*, New York, 1991, s 28 Eliasson, Mona *Mäns våld mot kvinnor*, Stockholm 1997, s 175.

öwarens sida: hon/han strävar efter fullständig kontroll över sin livskamrat. Kontakter med vänner, barn-
domsfamilj och arbetskamrater övervakas svartsjukt. Ofta förmås den misshandlade att reducera kontakten med utomstående till ett minimum. Förutom att skapa kontroll, bidrar den med tiden allt mer ökade isoleringen till att misshandeln går att hålla dold.

Förlöjligande är en flitigt brukad teknik i förhållanden präglade av partnermisshandel. I förlöjligande ingår nedsättande tillmälen "Fiselotte", kränkande kommentarer om kropps-konstitution och motorik "feta fingrar", "äckliga bröst", "släpar med benen".

Närbesläktat med förlöjligandet är nedvärderingen inför andra människor, och hån. Speciellt smärtsamt kan hån upplevas, när det riktas mot en utsatthet som är orsakad av själva misshandeln. Känslan av vanmakt hos den misshandlade blir då än mer förstärkt.

Vad gäller påförandet av skam och skuld är även detta en vanlig del av det psykiska våldet i misshandelsrelationer. Den misshandlande partnern vägrar ta ansvar för det våld hon/han väljer att rikta mot sin livskamrat. Istället är det den misshandlade som tillskrivs skulden och skammen för det våld hon/han själv blivit utsatt för.

Berövandet av sömn, är även det en teknik som flitigt används av partnermisshandlare.⁵⁾ Så här berättar Anders, 45 år, om hur pojkvännen Stefan brukade plåga honom: *han kunde hålla på en hel natt. Även om jag skulle till jobbet dagen efter. Ett ständigt prat om att jag inte älskade honom tillräckligt, och om jag älskade honom så måste jag minsann kunna lyssna till honom, även om klockan närmade sig fyratiden på morgonen och jag snart skulle upp och jobba... Sånt där orkar man kanske en natt, men när det blir så tre-fyra nätter i rad, då är man alldeles svimfärdig. För Stefan var det ju inga problem, han kunde ju sova när jag gick*

till jobbet, men själv...till sist bara grät jag. Jag försökte låta bli för att han inte skulle slå, men tårarna kom ju ändå, och då fick jag ju stryk, för jag var ju förbjuden att gråta. Men så...ja, då fick jag ju sjukskriva mig då, och då fick jag ju i alla fall sova lite på dagen.

FYSISKT VÅLD

Det fysiska våldet tar sig många uttryck. Det uppträder i regel först sedan parets relation pågått en tid. Genom psykiskt våld; förlöjligande, kontroll och isolering normaliseras den maktobalans som utgör grunden för det fysiska våldet. Det finns mildare former av fysiskt våld såsom fasthållande, nypningar och lätta knuffar. Dessa används ofta som hot, de utgör förvarningar om ett grövre våld. De kan ofta tolkas som en markering: "vänta du tills vi kommer hem", "gör inte om det där för då..". Det grövre våldet består av kraftiga knuffar i syfte att få partnern att trilla och slå sig, örfilar, knytnävsslag och karateslag, strypgrepp och andra former av kvävning-försök, att lyfta/slåpa partnern i håret med mera. Den misshandlande partnern använder sig ofta av olika typer av tillhyggen; dels rent faktiska vapen såsom kniv, men vanligare är bruket av olika vardagsföremål. Hon/han kan slå sin partner med hjälp av stekpannan, om de befinner sig i köket. Är paret i sovrummet kan det bli bordslampan som används till att misshandla partnern med, eller bordslampans sladd som kan användas som piska eller strypsnara. Är paret i garaget kanske det blir en spade som står närmast till hands. Eller cigaretten, som fimpas mot partnerns hud. I boken *Men who beat the men who love them – Battered Gay Men and Domestic Violence* berättar Patrick om tennisrackets och tunga mässingskandelabrar: det mesta i det

⁵⁾ Eliasson, Mona *Mäns våld mot kvinnor*, Stockholm 1997, s 167.

gemensamma hemmet kunde tjäna som vapen, när Patricks pojkvän misshandlade honom.

Det fysiska våldet beskrivs ofta som ursinnigt och okontrollerat, som om förövaren inte kunde kontrollera sin vrede, som om misshandeln skedde spontant och oförutsett. Detta är en vanlig missuppfattning. I själva verket är misshandeln i regel väldigt väl planerad. Den misshandlande partnern väljer tid och tillfälle och ser till att ingen ska upptäcka vad som pågår (drar ned persienner, sätter på TV:n för att dunsar och skrik inte ska höras till grannarna). Den misshandlande partnern försöker dessutom ofta undvika skador som är synliga utåt. Hon/han väljer därmed att slå på delar av kroppen där blåmärken inte syns, utan döljs av kläder. Våldet är således ofta grovt och utövat under stark vrede, men oplanerat är det inte. Urskillningslöst är det inte heller. Våldet utövas tvärtom under kontrollerade former; förövaren väljer vilken typ av skador hon/han vill tillföra sin partner och hur långt hon/han vill gå.

SEXUALISERAT VÅLD

Det sexualiserade våldet är av två slag. Dels fysiskt våld riktat mot könsorganen, dels påtvingade sexuella handlingar.

Ett exempel på fysiskt våld riktat mot könsorganen, finner vi i Liselottes berättelse. Iklädd stövlar sparkar Pia målmedvetet mot huvud och underliv på Liselotte. Ett annat exempel kan hämtas från 32-åriga Sofies vittnesbörd: *Ja, det var ju då som hon låtsades välla tekoppen. Jag hade precis hållt upp åt oss, så det var ju rykande hett. Jag hann inte reagera, hon bara drog ut troslinningen på mig och hällde ut teet innanför där. Jag svimmade...det var ju tidigt på morgonen då...jag blev liggande på golvet ganska länge...men som*

sagt, efteråt påstod hon att hon råkat välla tekoppen.

Det kan ofta finnas ett samband mellan fysiskt våld riktat direkt mot könet och ett krav, från den misshandlande partnerns sida, på sexuell medgörlighet. Anders berättar följande om en situation, då han försökte säga nej till samlag med pojkvännen Stefan:

Han drog upp mig från sängen genom att lyfta mig i snoppen. Han liksom lindande snoppen runt tummen, och knep sedan fast den med näven, så att han höll den i ett fast grepp och så ryckte han till. "Nu faan ska du ut" skrek han då...och...visst gjorde det ont, jävligt ont...men det var också enda gången som jag försökte neka honom. I fortsättningen blev det alltid sex, när Stefan ville ha sex. Nåt annat vågade jag inte.

Såsom framgår av Anders berättelse fick Stefans våldshandling konsekvenser för deras fortsatta sexuella samliv. Efter denna händelse vågade Anders aldrig mer neka till sex. Snarare än en jämbördig partner, med egen vilja, blev Anders en lydig sexleksak under Stefans kontroll.

Ytterligare ett exempel på indirekt sexuellt tvång återfinns i ett vittnesbörd från Eva. Eva levde i en relation där flickvännen utsatte henne för regelbunden psykisk och fysisk misshandel. Hon blev förlöjligad, nedsparkad och biten. Hon levde under ett ständigt hot från flickvännens sida och hotet drev fram en sexuell medgörlighet hos Eva. Hon berättar: *"Det var ju inte så, det var ju ingen våldtäkt...men det krävs ju att man gör övergrepp mot sig själv liksom, mer än att någon annan gör det liksom. Det känns som att det inte riktigt är värt att låta bli för då blir det bara ännu jobbigare. Man biter ihop och hårdar ut."*⁶

⁶ Andersson, Anette *Misshandel i homosexuella förhållanden – En osynlig del av familjevåldet, C-uppsats, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet, Göteborg 2000, s 32.*

»Sexuella övergrepp handlar mer om makt och kontroll än om sexuell lust. Detta gäller även de sexuella övergrepp och våldtäkter som begås inom ramen för en fast parrelation. Genom att tvinga partnern till en viss sexuell handling, upprätthåller den misshandlande partnern sin känsla av makt.«

Förutom fysiskt våld riktat mot könsorganen och det indirekta sexuella tvånget, förekommer även direkt sexuellt tvång, det vill säga: sexuella övergrepp och våldtäkter. I förhållanden där den ene partnern misshandlar den andra, kan även det som börjar som ett ömsesidigt önskat samlag övergå i ett sexuellt övergrepp. Såsom Tobias berättar om en situation då han och pojkvännen lånat en fritidsstuga: *när vi hade fått av oss kläderna och hållit på ett tag, så ville han komma in i mig, och det ville jag också att han skulle göra. Men så hade ju jag inte packat ner nåt glidmedel, så jag fick ju säga att vi fick vänta med analsex tills vi kom hem. Men då blev Johan så, ja, han blev bara så sur, och så, ja, så satte han bara på mig i alla fall. Utan glidmedel. Det gjorde så obeskrivligt ont och jag började ju blöda efteråt, å då, ja det var då han låste mig ute. Jag skulle inte få förstöra hans helg.*

I Tobias vittnesbörd framgår det hur den misshandlade partnern inte har förfoganderätt över sin egen kropp. Det sexuella samlivet sker på den misshandlande partnerns villkor. Det som påbörjats i ömsesidighet och lust, avslutas i ofrivillighet och våld.⁷

Sexuella övergrepp handlar mer om makt och kontroll än om sexuell lust. Detta gäller även de sexuella övergrepp och våldtäkter som begås inom ramen för en fast parrelation. Genom att tvinga partnern till en viss sexuell handling, upprätthåller den misshandlande partnern sin känsla av makt.

Tvånget kan gälla – såsom i Tobias fall ovan – analsex. Tvånget kan också gälla oralsex eller att mot sin vilja ge eller ta emot genital kontakt.

Tvånget kan även inbegripa penetration medelst främmande föremål, som 55-åriga Anita vittnar om: *hon kunde ju aldrig släppa det där att jag varit gift med en man förut. Och det var nog det mest förnedrande av allt. Att hon jämt beskyllde mig för att vilja tillbaka till*

Åke. Och då kunde hon ta vad som helst och köra in i mig: en skiftnyckel, ficklampa, träskedar, en avlång porslinstomte. Vad som helst kunde hon trycka in och...jucka med, i mig. Och när som helst. Ja, hon körde ju inte in alla saker på en gång givetvis, men ändå...en ficklampan...det gör ont.

För en utomstående kan dessa övergrepp, i vilka förövaren använt främmande föremål, framstå som grövre än andra övergrepp. För den som är utsatt kan dock kränkningen och den fysiska smärtan vara lika stor även när övergreppen sker utan yttre objekt, som framgår av Anitas fortsatta berättelse: *fast ändå...det får jag väl säga till hennes försvar...hon ångrade sig alltid efteråt, och hon var ju åtminstone försiktigare när hon använde den där ficklampan, än när hon körde med fingrarna, för då körde hon ju bara på, då tryckte, slet och rev hon, jag fick ju en massa sår efteråt, i slidan, och då, ja då var det som om hon njöt av att jag grät.*

För mäns del kan sexuellt tvång också innebära tvång på erektion. Utebliven erektion leder till våld. Erektionen har i dessa situationer ingenting med sexuell lust att göra utan utgör helt en anpassning till en våldsam partner. Såsom framgår av Eriks berättelse:

Förut hade han bara slagit med mig händerna och...ja, sparkat mig och så där. Och förut hade det ju räckt med att jag...att jag tillfredställde honom med munnen...ja, oralsex alltså. Men, så började en ny kille på jobbet och jag var inte längre ensam manlig sköterska där. Och det var då han blev så svartsjuk. Och då skulle han absolut suga mig på morgonen, när jag kom hem från jobbet. Och jag klarade ju inte det i början. Han slog ju som en besatt och knuffade in mig i elementet. Men sen så...ja, efter ett tag så lärde jag mig. Jag lärde mig, konstigt nog, hur man kunde få stånd

⁷ Island, David & Letellier, Patrick *Men who beat the men who love them – Battered Gay Men and Domestic Violence*, New York, 1991, s 31.

utan att vara kåt – ja, fast man är livrädd och alldeles slut efter en hel natt på avdelningen. Det var nåt mekaniskt över det. Jag visste ju att han skulle slå sönder mig annars.

UNDER MISSHANDLARENS KONTROLL

Konfronterad med dessa berättelser om våld, psykisk misshandel och sexuella övergrepp uppstår frågan: hur kan människor finna sig i den här situationen? Varför stannar de kvar hos en partner som slår?

Frågan är mångfacetterad och anledningarna till att partnermisshandlade män och kvinnor inte lämnar sina förövare är flera. Låt oss titta närmre på frågan:

NORMALISERINGSPROCESSEN

Det är viktigt att förstå att kärleksrelationen aldrig började med våld. Relationen började i förälskelse, i vänskap, i lust. Den Pia som Liselotte blev kär i och inledde ett förhållande med, visade i början inga prov på våldsamhet i sitt beteende. Likadant förhöll det sig med Stefan, vars pojkvän Anders citerats ovan. Stefan var i början som vilken annan pojkvän som helst. Hans händer lyftes aldrig till att slå – i början. Stefans händer lyftes endast till att smeka – i början. Först sedan relationen pågått en tid, gjorde det fysiska våldet sitt inträde, och så är det i regel i alla förhållanden där den ene partnern väljer att ta till våld mot den andre. Den misshandlande partnern avhåller sig från våld till dess hon/han uppnått en viss grad av kontroll i relationen. Först när denna kontroll är uppnådd genom att hon/han tillskansat sig ett psykiskt övertag över partnern, kommer fysiskt våld in i bilden. Denna process genom vilken

misshandlaren vinner psykisk kontroll över partnern, brukar kallas för "våldets normaliseringsprocess". Som framgår av begreppet handlar det om att våldet gradvis kommer att uppfattas som något normalt av paret, såväl av den som blir slagen som av den som slår. Det fysiska våldet har då föregåtts av psykiskt våld. Parets relation har gradvis förändrats: ömsesidighet har övergått i kontroll och maktutövning. Den misshandlande partnern har genom förlöjligande, isolering och andra psykiskt nedbrytande tekniker förändrat självbilden hos den misshandlade. Det har blivit allt svårare, för den utsatta parten, att upprätthålla en positiv självbild. Hon/han har istället börjat göra den misshandlandes verklighetsuppfattning till sin egen. När sedan misshandlaren väljer att övergå från psykiskt till fysiskt våld upplevs det av båda parter som något berättigat och förståeligt.⁸⁾

Liselottes berättelse om livet tillsammans med Pia illustrerar tydligt hur en relation förändras från ömsesidighet till våld, samt hur våldet är ett fenomen som gradvis normaliseras i förhållandet. Liselottes berättelse kan här tjäna som exempel på det som kallas "våldets normaliseringsprocess". Låt oss därför återvända till Liselottes berättelse;

Liselotte berättade att hon var väldigt kär i Pia. I början brydde hon sig inte när Pia kommenterade hennes utseende. Men med tiden började hon tycka att Pia hade rätt. Liselotte gjorde Pias verklighetsuppfattning till sin egen och började tycka att hon faktiskt hade feta fingrar, äckliga bröst och andra negativa egenskaper som Pia tillskrev henne. Gradvis tappade Liselotte sitt självförtroende. Pia tillskansade sig psy-

⁸⁾ Lundgren, Eva *Våldets normaliseringsprocess. Två parter – två strategier* Stockholm 1997, s 2, s 16, Island, David & Letellier, Patrick *Men who beat the men who love them – Battered Gay Men and Domestic Violence*, New York, 1991, s 45.

kisk kontroll över Liselotte. När sedan Pia efter en tid valde att bruka fysiskt våld mot Liselotte, var Liselottes motstånd redan brutet. Våldet uppfattades som förståeligt. Liselotte var ju "så omöjlig". Den första grövre misshandeln skedde samma dag som paret blivit sambo. Liselotte, den misshandlade parten, tillskrevs skulden för våldet. Hon hade varit "otacksam", hon hade inte visat tillräcklig uppskattning för det arbete Pia lagt ned på flytten. Pia, utövaren av våldet, är samtidigt den som äger tolkningsrätten av våldet. Misshandlaren är den som bestämmer innebörden i våldshandlingen. Våldet framställs som berättigat. Våldet har med andra ord "normaliserats".

ISOLERINGEN

Parallellt med nedbrytandet av självförtroendet och normaliseringen av våldet, pågår den tidigare omtalade isoleringen. Den misshandlande partnern kräver kontroll även över det sociala umgänget. Gradvis minskar kontakten med utomstående. Det är vanligt att hon/han vill hämta sin partner från jobbet. Det är också vanligt att telefonsamtal, e-post och vanlig post kontrolleras och övervakas. Även denna isolering och ständiga utsatthet för kontroll och övervakning upplevs med tiden som något " normalt ". Det blir en del av parets vardag. Under dylika förhållanden är möjligheterna att bryta upp från förhållandet ytterst begränsade. Man är ständigt påpassad av sin partner och lever ständigt med hot om repressalier om man inte skulle komma hem i tid. På grund av isoleringen är sannolikheten också väldigt liten att någon utifrån skulle kunna gripa in i parets förhållande och därigenom hjälpa den misshandlade ut ur relationen. Såsom tidigare konstaterats bidrar isoleringen dessutom till att hålla misshandeln dold för utomstående. Isolering-

en och övervakningen är således en viktig delförklaring till att förhållandet fortsätter, trots misshandeln.⁹⁾

SKULD- OCH SKAMKÄNSLOR

Ännu en bidragande faktor till att människor stannar kvar i ett förhållande, trots att de utsätts för misshandel, är känslorna av skuld och av skam, såsom framgår av följande vittnesbörd:

"Man vill inte ha någon hjälp, man vill inte att folk ska lägga sig i, man vill att folk bara ska hålla sig borta...Man vill inte att det ska synas för man skäms" (partnermisshandlad homosexuell kvinna)

"Jag vill inte skuldbelägga mig så mycket i det nu, däremot så gjorde jag ju det väldigt mycket under den tiden. Jag kände sån skam...Det var ju anledningen till att jag inte hade någon kontakt med mina vänner, för jag skämdes också."

(partnermisshandlad homosexuell man).¹⁰⁾

FÖRNEKELSE, HOPP OM FÖRÄNDRING, STUNDER AV VÄRME OCH KÄRLEK

Bidragande till att förhållandet består, trots misshandel, är även vanliga försvarsmekanismer, som förnekelse och negligering. Misshandlaren gör vad hon/han kan för att förringa allvaret i misshandeln och även den utsatta

⁹⁾ Renzetti, Claire M *Violent Betrayal. Partner abuse in lesbian relationships*, Newsbury Park, CA, 1992 s 43.

¹⁰⁾ Renzetti, Claire M & Harvey Miley, Charles (red) *Violence in Gay and Lesbian Domestic Partnerships*, New York 1996, s 18f. Citaten hämtade ur Andersson, Anette *Misshandel i homosexuella förhållanden – En osynlig del av familjevåldet*, C-uppsats, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet, Göteborg 2000, s 38.

»Hon sa det jämt efteråt, att det var bäst för mig att jag inte berättade nåt. Om hon så bara misstänkte att jag pratat med någon, skulle hon ringa till mitt jobb och berätta allt; att jag var lesbisk. Att jag aldrig haft någon fästman, att jag ljugit.«

partnern kan delta i negligeringen. Att erkänna, ens för sig själv, hur dåligt förhållandet är och hur illa man blir behandlad av sin partner, kan vara alldeles för smärtsamt. Dessutom finns hos många misshandlade ett hopp om att partnern ska förändras. Hoppet underbyggs ofta genom löften från förövarens sida. Såsom vi såg i Liselottes berättelse; Pia lovade henne ständigt att allting skulle bli bättre. Än hette det att misshandeln skulle upphöra om "vi bara skaffade sommarstuga", än var det "skaffa hund" som skulle lösa alla problemen, och senare skulle våldet upphöra om de bara gifte sig med varandra. Liselotte ville gärna tro på dessa löften. Kärleken lever dessutom många gånger kvar, vid sidan av förtvivlan och smärtan över misshandeln. Något som också binder paret samman, och förhindrar uppbrott från misshandeln, är de upprepade försoningarna. Efter våldsutbrottet följer ofta stunder av tröst och närhet.¹¹⁾ Som framkommer av Liselottes berättelse kan trösten vara riktad mot den ångerfulle förövaren. Men trösten kan också komma den utsatte till del. Ena stunden misshandlad, andra stunden tröstad. Handen som torkar tårarna är densamma som nyss slog. Som Patrick skildrar: "*Han tittade på min brustna läpp... jag började gråta. Då sade han 'å min älskling, hur kan jag göra så här mot dig?' Och han kramade om mig och vaggade mig. Han sade 'du måste hjälpa mig Patrick, jag tycker inte om att slå dig'.*"¹²⁾

RÄDSLÅ

Rädsla är kanske den viktigaste anledningen till varför människor inte bryter upp från en misshandlande partner. Vad gäller heterosexuella kvinnor vet vi att var tredje stannar kvar hos misshandlaren just på grund av rädsla för att bli dödad vid försök till frigörelse.¹³⁾ Rädslan är lika påtaglig hos misshandlade

bögar och lesbiska. Vi vet dessutom att det är en högst befogad rädsla. Misshandlaren kan döda.¹⁴⁾

ATT BLI MISSHANDLAD OCH VARA HOMO-SEXUELL

Att vara utsatt för misshandel av sin käresta, hör till det svåraste man kan vara med om som människa. Fysiskt och psykiskt våld, materiellt våld och sexuella övergrepp – allt detta lämnar djupa sår hos de som utsätts. Här råder ingen skillnad mellan att vara utsatt inom ramen för en homosexuell relation och att vara utsatt inom ramen för en heterosexuell relation. Våldet är detsamma vare sig det drabbar bögar och lesbiska eller heterosexuella kvinnor. Det finns inte heller någon skillnad vad gäller partnermisshandelns mekanismer. Normaliseringsprocessen är lika närvarande i en homosexuell relation, präglad av misshandel, som i en liknande heterosexuell relation. Misshandlarens krav på makt och kontroll är desamma. Begränsningen av den misshandlades livsutrymme är detsamma. Partnermisshandeln är med andra ord sig lik, vare sig den

¹¹⁾ Island, David & Letellier, Patrick *Men who beat the men who love them – Battered Gay Men and Domestic Violence*, New York 1991, s 35, Walker, Lenore *The Battered Woman*, New York, 1979, s 68.

¹²⁾ Island, David & Letellier, Patrick *Men who beat the men who love them – Battered Gay Men and Domestic Violence*, New York 1991, s 7.

¹³⁾ *Han var väl inte alltid så snäll. Våld mot äldre kvinnor. Skrift utgiven av Nationellt råd för kvinnofrid*, Stockholm 2002, s 23.

¹⁴⁾ Renzetti, Claire *M Violent Betrayal. Partner abuse in lesbian relationships*, Newsbury Park, CA, 1992 s 43. *Annual report on Domestic Violence New York Anti-Violence Project 2001* www.lesbians-against-violence.com/material/NCAP_bericht_2001.pdf.

utövas av en man mot en kvinna, eller av en man mot en man eller en kvinna mot en kvinna.

Vissa skillnader finns dock. Dessa har att göra med omgivningens olika värdering av heterosexuella respektive homosexuella relationer. Heterosexuella förhållanden värderas högt i vårt samhälle. Att leva som man och kvinna är att leva i enlighet med normen. Homosexuella förhållanden tillmäts inte samma värde. Det samkönade paret betraktas som ett undantag.

GARDEROBEN

Samhällets förhållningssätt till homosexuell parbildning påverkar homosexuellas självbild. Många bögar och lesbiska vågar inte vara öppna med sin läggning. De lever sina liv ”i garderoben”, som det kallas. De förtiger sina kärleksförhållanden. Inför arbetskamrater, släkt och vänner låtsas de vara heterosexuella. För denna grupp av homosexuella är utsattheten extra stor, när de drabbas av partnermisshandel. Det finns ingen utomstående som kan registrera vad som händer i deras parrelation. Pojkvännen/flickvännen presenteras som ”en kompis”. Misshandlaren håller härigenom sin partner i ett järngrepp. Han/hon vet att partnern inte kommer att söka hjälp eller våga berätta om misshandeln, eftersom ett sådant hjälpsökande skulle innebära ett ”erkännande” av att vara homosexuell. Misshandlaren kan också upprätthålla kontrollen över sin partner genom att hota med avslöjande, så kallad ”outing” (när man utpekar någon som homosexuell).¹⁵ Såsom framkommer av följande vittnesbörd:

Hon sa det jämt efteråt, att det var bäst för mig att jag inte berättade nåt. Om hon så bara misstänkte att jag pratat med någon, skulle hon ringa till mitt jobb och berätta allt; att jag var lesbisk. Att jag aldrig haft någon fästman, att jag ljugit.

För homosexuella mäns del kan hotet även gälla avslöjande av hiv-status. Den misshandlande partnern upprätthåller kontrollen genom att hota med att berätta om partners hiv/aids. Eftersom det fortfarande finns många fördomar kring hiv och aids, väljer vissa bögar – som i övrigt är öppna om sin homosexualitet – att dölja sin hiv-status. Rädslan för omgivningens reaktioner blir så ytterligare ett vapen i misshandlarens händer: akta dig för att berätta för någon om att jag slår dig. Berättar du för någon, skall hela världen få veta att du är hiv-positiv.¹⁶

BOXNINGSRINGSMYTEN

En annan komplicerande faktor är att partnermisshandeln inte erkänns för vad den är, när den drabbar homosexuella. Omgivningen tar inte lika tydligt avstånd från mäns våld mot män, jämfört med avståndstagandet från mäns våld mot kvinnor. En kvinna som blivit slagen av en kvinna får inte samma omedelbara sympati som en kvinna vars skador orsakats av en man. Våldet värderas helt enkelt olika beroende av offrets och förövarens kön. Våldet tolkas olika beroende av offrets och förövarens kön. Våldet, när det utövas av en man mot en annan man, eller av en kvinna mot en annan kvinna, omges av särskilda myter.

I boken *Men who beat the men who love them...* använder Patrick Letellier begreppet ”boxningsringsmyten” (the ”Boxing Ring” myth). Letellier påpekar hur omgivningen trivialiserar partnermisshandeln, när det är en man som drabbas av en annan mans våld.

¹⁵ Renzetti, Claire M & Harvey Miley, Charles (red) *Violence in Gay and Lesbian Domestic Partnerships*, New York 1996, s 4.

¹⁶ Renzetti, Claire M & Harvey Miley, Charles (red) *Violence in Gay and Lesbian Domestic Partnerships*, New York 1996, s 72.

Partnermisshandeln, när den utövas av en man mot en annan man, uppfattas felaktigt som en boxningsmatch: parterna uppfattas vara jämstarka, de uppfattas vara överens om reglerna och båda villiga att slåss.

Att våldet i själva verket är lika ensidigt som när en heterosexuell man slår sin hustru, blundar omgivningen för.¹⁷⁾

Partnermisshandeln i lesbiska förhållanden är utsatt för en liknande trivialisering. Eftersom det är en kvinna som utövar våldet, betraktas det inte som lika allvarligt. I essän *Shattering Illusions: Same-sex domestic violence* sammanfattar Pam Elliott den myt som partnermisshandlade lesbiska ständigt konfronteras med: "en kvinna kan inte göra en annan kvinna någon större skada".¹⁸⁾ Lesbiska misshandelsoffer blir därmed inte tagna på allvar. De uppfattas inte vara utsatta för något större hot.¹⁹⁾ För att partnervåld ska uppmärksammas som det stora, allvarliga problemet är, förutsätts att det utövas av en man, mot en kvinna.

PROFESSIONELL HJÄLP

Sedan några decennier finns det någonstans att fly för de heterosexuella kvinnor som misshandlas av sina män. Kvinnojourer finns spridda från norr till söder, från öst till väst runt om i landet. Kvinnojourerna bedriver ett viktigt arbete och är till större delen organiserade som frivilligverksamheter. De utför på ideell basis vad som egentligen är kommunernas ansvar. För tusentals heterosexuella kvinnor är det just kvinnojouren som utgör räddningen. Här får de skydd undan sina misshandlande män. Här får de medmänsklighet, människor som lyssnar till deras historia och lyfter av dem skulden. Kvinnorna får hjälp att åter börja bygga upp det självförtroende som mannen raserat. Men vart tar alla misshandlade bögar och lesbiska vägen? Vart kan en

man fly, sedan han slagits sönder och samman av sin pojkvän? Vart kan en kvinna fly för att undkomma en misshandlande flickvän?

En misshandlad homosexuell man kan inte söka sig till den lokala kvinnojouren. Vad gäller lesbiska, borde de i princip kunna erhålla skydd på kvinnojourerna, men erfarenheten visar att misshandlade lesbiska ofta uppfattar jourverksamheten som "heterosexuell". Såsom Marie kommenterar varför hon inte ansåg sig kunna söka hjälp hos närmsta kvinnojour:

"jag tänkte att det är ju bara för kvinnor som blir misshandlade av sina män".²⁰⁾

Vad gäller möjligheten att fly undan och få skydd undan sin misshandlande partner, föreligger således en stor skillnad mellan misshandlade heterosexuella kvinnor och partnermisshandlade homosexuella. Utgångspunkten är betydligt sämre för partnermisshandlade homosexuella.

Trivialiseringen av mäns våld mot män och kvinnors våld mot kvinnor, gör också att bemötandet från polis och socialsekreterare blir sämre. Partnermisshandlade homosexuella får inte heller här den hjälp de är i behov av.²¹⁾ Så här berättar Mikael om hur polisen

¹⁷⁾ Island, David & Letellier, Patrick *Men who beat the men who love them – Battered Gay Men and Domestic Violence*, New York 1991s 16f.

¹⁸⁾ Renzetti, Claire M & Harvey Miley, Charles (red) *Violence in Gay and Lesbian Domestic Partnerships*, New York 1996, s 72.

¹⁹⁾ Niolon, Richard, *Domestic Violence in Gay and Lesbian Couples*, www.lesben-gegen-gewalt.de/E/research_d_gayvio.html.

²⁰⁾ Citatet är hämtat från Andersson, Anette *Misshandel i homosexuella förhållanden – En osynlig del av familjevåldet*, C-uppsats, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet, Göteborg 2000, s 49.

²¹⁾ Ohms, Constance *Specific aspects of domestic violence in same-sex partnerships*, 2002, www.lesben-gegen-gewalt.de/E/research_d_ohms01.html.

»Jag tänkte ibland att det varit bättre om vi varit hetero och jag varit hans fru. För då hade det ju varit sådan där hustrumisshandel...nu var det liksom inte hustrumisshandel utan han som slog sin pojkvän. Och då fick väl jag skylla mig själv, att jag inte slog tillbaka. Men samtidigt var det just det, att jag inte kunde slå tillbaka. Rent psykiskt klarar jag inte av att slå. Men om jag vart hans fru, alltså om vi varit hetero. Då hade ju han varit en hustrumisshandlare. Det är ju jättehemskt. Han hade varit en hustrumisshandlare om vi varit hetero.«

bemötte honom, i samband med att han utsatts för en synnerligen grov misshandel av pojkvännen: *"Då lyckades jag smita ut därifrån. Och sprang jättechockad ut, och så kom en polisbil förbi, och jag rödgråten och blåslagen, jag visste ju inte hur jag såg ut. Jag stoppade polisbilen och berättade för dem vad som hänt och de trodde inte på mig, gå hem och lägg dig och vila sa de".*²²⁾

Hade Mikael istället varit en blåslagen, rödgråten kvinna som berättat om sin makes misshandel av henne, hade polisen troligtvis agerat annorlunda. Polisen hade sett den misshandlades skyddsbehov. Polisen hade knappast uppmanat offret att "lägga sig och vila", att gå hem till den man som utfört den grova misshandeln. Så länge som polis och andra hjälpinstanser saknar kunskap om den homosexuella partnermisshandeln, kommer denna del av familjevåldet att vara fortsatt trivialiserad och negligerad. Möjligheten till skydd undan misshandlaren kommer fortsatt att vara beroende av kön och heterosexualitet.

Det tvivelaktiga bemötande som Mikael och andra homosexuella kunnat rapportera om från polisens sida, äger sin motsvarighet i bemötandet från sjukvårdspersonalen. Tobias berättar:

Jag hade ju på nåt sätt hoppats så mycket på den där hälsokontrollen. Det var på Företagshälsan, alla anställda fick den där undersökningen. Jag tänkte att läkaren skulle fråga, jag hade ju blåmärken överallt, långa skärsår längs benen, men som sagt, det blev inga frågor. Även Liselotte hade negativa erfarenheter från vården. Såsom framkom i hennes berättelse ovan, följde Pia med henne in till läkaren. Liselotte fick ingen chans att tala med sjukvårdspersonalen i enrum. Varken läkare eller sjuksköterska ifrågasatte Pias påhittade berättelse om "en olycka". Okunskapen är således stor inom vården om den homosexuella partnermisshandeln. Skador, vilka tyder på partnermisshandel, ignoreras om de visar sig på en

man. Medföljande "väninnor" tillåts följa med in i undersökningsrummet och därigenom förhindras lesbiska att tala i enrum om det partnervåld de är utsatta för. Sjukvårdspersonalen utgår i allmänhet från att misshandel är ett heterosexuellt fenomen. De tolkar misshandeln som en handling utförd av män. Mot kvinnor.

Nu förtjänar det att lyftas fram att bristen på kunskap ingalunda är total.

Enskilda poliser, läkare och socialsekreterare visar prov på stor professionalitet och medmänsklighet, även när den drabbade är homosexuell och utsatt för våld av en partner av samma kön. Den ovan citerade Mikael, berättar följande om den goda hjälp han fick via socialsekreteraren: *"Ja, det var ju kuratorn efter ett par omgångar på akuten och det var den bästa hjälpen på socialkontoret. Som tog mitt fall på allvar riktigt och stöttade mig hela vägen då från slutet av augusti tills jag åkte hem. Och det vet jag inte hur det hade gått om inte hon hade stöttat mig där. Jag hade kontakt med min socialsekreterare då och hon gav mig möjlighet att de sista dagarna bo på hotell ifall han skulle bli våldsam..".*²³⁾

BRISTEN PÅ IDENTIFIKATION, TYSTNADEN BLAND HOMOSEXUELLA

När homosexuella drabbas av misshandel av sin partner, saknar de ofta referensramar för sin utsatthet. De vet inte hur de ska tolka det våld de utsätts för.

²²⁾ Citatet är hämtat från Andersson, Anette *Misshandel i homosexuella förhållanden – En osynlig del av familjevåldet*, C-uppsats, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet, Göteborg 2000, s 49.

²³⁾ Citatet är hämtat från Andersson, Anette *Misshandel i homosexuella förhållanden – En osynlig del av familjevåldet*, C-uppsats, Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet, Göteborg 2000, s 49.

”Hustrumisshandel” eller ”kvinnomisshandel” det vill säga misshandel i nära relationer, uppfattas även av homosexuella som en heterosexuell erfarenhet. Osynliggörandet av homosexuella relationer i allmänhet och homosexuell partnermisshandel i synnerhet, orsakar således att misshandlade bögar och lesbiska förhindras att inse allvaret i sin situation. Såsom Erik vittnar om:

Jag tänkte ibland att det varit bättre om vi varit hetero och jag varit hans fru. För då hade det ju varit sådan där hustrumisshandel...nu var det liksom inte hustrumisshandel utan han som slog sin pojkvän. Och då fick väl jag skylla mig själv, att jag inte slog tillbaka. Men samtidigt var det just det, att jag inte kunde slå tillbaka. Rent psykiskt klarar jag inte av att slå. Men om jag vart hans fru, alltså om vi varit hetero. Då hade ju han varit en hustrumisshandlare. Det är ju jättehemskt. Han hade varit en hustrumisshandlare om vi varit hetero.

Som det framgår av detta vittnesbörd, har Erik, även efter misshandeln svårt att identifiera pojkvännens våld som partnermisshandel. Erik konstaterar att om han och pojkvännen levte i en heterosexuell relation (och Erik varit hustrun), då hade det varit fråga om misshandel. Erik beskriver heterosexuell hustrumisshandel som något ”jättehemskt”. Värt att notera är att Erik inte definierar det våld han själv utsatts för som något ”jättehemskt”. Istället för att identifiera sig som utsatt för partnermisshandel, lägger Erik ansvaret på sig själv: ”då fick väl jag skylla mig själv, att jag inte slog tillbaka”.

Anledningen till att Erik och andra homosexuella saknar möjligheten att identifiera sig som partnermisshandlade är enkel. Så gott som all uppmärksamhet kring misshandel i hemmet är inriktad på heterosexuella mäns våld mot kvinnor. Det talas sällan om mäns våld mot män eller om kvinnors våld mot

kvinnor. De teorier som presenteras för att förklara partnermisshandel, är även dessa helt inriktade på heterosexuella förhållanden. Informationskampanjer mot misshandel i hemmet fokuserar helt på heterosexuella: ”En riktig man slår inte en kvinna”. Denna ensidiga fokusering skickar ett tydligt budskap till homosexuella: att samkönade förhållanden inte är lika värdefulla som heterosexuella förhållanden, att en ”riktig man” kan förbli en ”riktig” och respektabel man även om han slår en annan man, att en kvinna kan förvänta sig samhällets stöd mot våld om hon är heterosexuell, men hon kan inte förvänta sig det samma om hon är lesbisk och blir slagen av en kvinna.

Att identifiera sin relation som präglad av misshandel, försvåras än mer av tystnaden kring frågan i homosamhället. Det finns hos många homosexuella en rädsla för omgivningens reaktioner. Man är rädd att fördomarna om homosexuella ska förvärras. Problem inom den egna gruppen tonas ned. Man talar hellre om misshandelsbrott av homofob karaktär – där förövaren är heterosexuell. Att det finns bögar och lesbiska som är våldsamma och kontrollerande gentemot sina partners, vill man däremot inte höra talas om, än mindre tala öppet om. Bögar och lesbiska som utsatts för misshandel upplever därför ett tabu, inom homovärlden, att prata om problematiken.²⁴⁾

Hos många homosexuella finns dessutom en stark lojalitet gentemot den egna gruppen. Trots att man är misshandlad och i behov av hjälp, känner man ett ansvar gentemot homosexuella som grupp. Man vill inte ”smutsa ned” homosexuellas rykte inför heterosexuella. Patrick berättar om ett tillfälle då polisen ringde på dörren (ditkallad av grannarna som hört Patricks skrik under misshandeln): ”i homosexuella relationer kan lojaliteten vara oerhört stark. När man är

omgiven av ett samhälle som är så homofientligt..., när man är avskuren från barndomsfamilj, kyrka och andra sociala sammanhang, kan parrelationen få ett ännu högre värde. Hos homosexuella par finns ofta en inställning av 'vi emot övriga världen'." ²⁵⁾

Patrick valde därför att förtiga sanningen, när polisen ringde på dörren. Dels på grund av rädsla för sin våldsamma pojkvän. Dels på grund av osäkerhet: tänk om poliserna är homofobiska? Men också på grund av "solidariteten": samhället är fientligt mot homosexuella. Som homosexuella måste vi hålla ihop.

Något som inger hopp är dock att tystnaden kring partnermisshandeln börjat luckras upp något, bland homosexuella. På senare år har frågan synliggjorts i samband med Pride-festivalen och liknande arrangemang. Medvetenheten bland bi- och homosexuella har ökat. Fler bögar och lesbiska vågar nu berätta om det våld de utsatts för, och fler vågar söka hjälp. Sedan några år finns det nu också viss hjälp att få, om än i begränsad omfattning: RFSL:s brottsofferjour. Jourens kurator besitter stor erfarenhet och kunskap om våldet i samkönade relationer. Här kan partnermisshandlade bögar och lesbiska få stöd. Jouren har dock ett brett ansvarsområde: förutom partnermisshandlade, har jouren att ge stöd åt homo-, bi- och transsexuella som utsatts för hatbrott: våldsbrott av homofob karaktär och trakasserier.

AVSLUTNING

Partnermisshandel i homosexuella förhållanden är ett vittomfattande och komplext samhällsproblem. En skrift som denna kan omöjligt omfatta problemet i dess helhet. Skriften skall istället ses som ett försök att inleda en diskussion kring behovet av åtgärder, för

att motverka misshandeln i samkönade relationer och för att hjälpa de bi- och homosexuella män och kvinnor som utsatts för våldet.

Vad som redan i dagsläget kan konstateras är behovet av synliggörande. Misshandeln i homosexuella förhållanden är ett synnerligen dolt samhällsproblem. När våld i nära relationer diskuteras, i offentliga eller privata sammanhang, är det endast den heterosexuella problematiken som synliggörs: mäns våld mot kvinnor. Den homosexuella problematiken förtigs.

Här finns ett stort behov av upplysning och utbildning. Inte minst av berörda yrkesgrupper inom polisväsendet, sjukvården, socialtjänsten och liknande.

För att homosexuella ska våga söka hjälp behövs också kraftiga samhällsåtgärder för att motverka homofobi. Att så många homosexuella "väljer" att leva i garderoben, att dölja sin läggning och sin kärleksrelation, är inte ett individuellt problem, utan ett samhällsproblem. Att så många bögar och lesbiska avhåller sig från att berätta om misshandeln, av rädsla för att fördömas på grund av sin homosexualitet, är också det ett samhälleligt problem.

Att homosexuella män och kvinnor får möjlighet att leva fullvärdiga liv, utan att behöva spela "heterosexuell" inför omgivningen, och utan att behöva utstå partnermisshandel, är allas vårt ansvar. Det är en fråga om demokrati.

²⁴ Renzetti, Claire M & Harvey Miley, Charles (red) *Violence in Gay and Lesbian Domestic Partnerships*, New York 1996, s 100, Niolon, Richard, *Domestic Violence in Gay and Lesbian Couples*, www.lesben-gegen-gewalt.de/E/research_d_gayvio.html.

²⁵ Island, David & Letellier, Patrick *Men who beat the men who love them – Battered Gay Men and Domestic Violence*, New York 1991, s 246.

VIKTIGA ADRESSER

BOJ (Brottsofferjourerna)

www.boj.se.

Tel: 08 – 644 88 00, Fax: 08 – 644 88 28.

Postadress: Box 11014, 100 61 STOCKHOLM.

HOMO (Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning)

www.homo.se. E-post: homo@homo.se.

Tel: 08 – 55 60 95 25. Fax: 08 – 55 60 95 22.

Postadress: Katarina Bangata 79, 116 42 Stockholm.

JÄMO (Jämställdhetsombudsmannen)

www.jamombud.se, E-post: info@jamombud.se.

Tel: 08 – 440 10 60. Fax: 08 – 21 00 47.

Postadress: Box 3397, 103 68 Stockholm.

MANSCENTRUM I STOCKHOLM

www.manscentrum.se

E-post: kriscentrum@manscentrum.se.

Tel: 08 – 643 11 83 /1184/ 1186/ 1171.

Postadress: Götgatan 83D, 116 32 Stockholm.

RFSL:S BROTTSOFFERJOUR

www.brottsofferjour.nu. E-post: anneli.svensson@rfsl.se.

Jourtelefon (vardagar 19-23): 08 – 34 13 16.

RFSL-RÅDGIVNINGEN I GÖTEBORG

www.rfsl.se/goteborg

E-post: radgivningen.goteborg@rfsl.se.

Tel: 031. 775 40 10. Fax: 031 – 775 40 29.

Postadress: Box 400 33 Göteborg.

RFSL-RÅDGIVNINGEN I SKÅNE

www.safe6.nu. E-post: radgivningen.malmo@rfsl.se.

Tel: 040 – 611 99 51. Fax: 031 – 97 12 18.

Postadress: Drottninggatan 36, 211 41 Malmö.

RFSL-RÅDGIVNINGEN I STOCKHOLM

www.rfsl.se/stockholm

E-post: kuratorer@stockholm.rfsl.se.

Tel: 08 – 457 13 25. Fax: 08 – 30 47 30.

Postadress: Box 3444, 103 69 Stockholm.

ROKS

(Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige) www.roks.se.

Tel (organisationskansliet, ej jourtelefon):

08 – 444 99 30. Fax: 08 – 612 73 35.

Postadress: Box 195 17, 104 32 Stockholm.

SKR

(Sveriges Kvinnojourers Riksorganisation)

www.kvinnojourernas.com.

Tel (organisationskansliet, ej jourtelefon):

08 – 642 64 01. Fax: 08 – 642 64 07.

Postadress: SKR:s förbundskansli,

Bondegatan 40 (2 trappor), 116 32 Stockholm.

Nationellt Råd för Kvinnofrid är ett rådgivande organ för frågor som rör våld mot kvinnor. Det skall också vara ett forum där regeringen kan utbyta erfarenheter och idéer med företrädare för organisationer och forskare som är engagerade i frågor som rör våld mot kvinnor. Rådet skall uppmärksamma problemområden som behöver åtgärdas, exempelvis homosexuell partnermisshandel.

Nationellt Råd för Kvinnofrid är inrättat för en tidsperiod av tre år.

Följande skrifter har tidigare utkommit:

- ☛ När man slår mot det som gör ont – våld mot kvinnor med funktionshinder, sept 2001
- ☛ Kommunerna som blundar för mäns våld mot kvinnor, nov 2001
- ☛ Han var väl inte alltid så snäll – våld mot äldre kvinnor, mars 2002
- ☛ Se till mig som liten är – när pappa slår mamma, april 2002
- ☛ Man slår! Vad gör man?, sep 2002
- ☛ Vi skulle inte bli svenskar. Vi skulle lyda, mars 2003

Ordförande: Jämställdhetsminister Margareta Winberg

Projektledare: Ingegerd Sahlström

Ledamöter: Gabriel Barqasho, Angela Beausang, Lars Gårdfeldt, Gun Heimer, Lars Jalmert, Leif Johansson, AnnCha Lagerman, Kicki Nordström, Gunnar Sandell, Eva-Britt Svensson och Barbro Westerholm.

© Nationellt Råd för Kvinnofrid, maj 2003

